

Praha 24. 9. 2013

43

Činnost oboru gastroenterologie v ČR v roce 2012

Activity in branch gastroenterology in the CR in the year 2012

Souhrn

Činnost gastroenterologických pracovišť vykazovalo v roce 2012 celkem 370 lékařů. Počet ošetření se zvýšil na 1 318 tisíc. Ke zvýšení došlo i u počtu léčených pacientů, v roce 2012 jich bylo evidováno téměř 572 tisíc. Dispenzarizovaných pacientů bylo evidováno přes 152 tisíc, nejčastěji byli léčeni s refluxní chorobou jícnu a ulcerózní kolitidou.

Summary

In the Czech Republic ensured 370 physicians activity of gastroenterology workplaces in the year 2012. The number of examinations increased at 1 million 318 thousands. The number of treated patients increased too, at almost 572 thousands. Overall were registered over than 152 thousands dispensary patients for selected gastroenterological diseases, most frequently for reflux disease and colitis ulcerosa.

Zdrojem dat pro tuto aktuální informaci je Roční výkaz o činnosti zdravotnických zařízení pro obor gastroenterologie, který je součástí Programu statistických zjišťování Ministerstva zdravotnictví. Výkaz vyplňují samostatně všechna ambulantní gastroenterologická oddělení (pracoviště), včetně ambulantních částí nemocnic bez ohledu na jejich zřizovatele. Veškeré údaje o činnosti gastroenterologie zveřejněné v této Aktuální informaci se vztahují pouze k odevzdaným výkazům resp. k pracovištím, které výkaz vyplnily a odevzdaly ÚZIS ČR.

V roce 2012 se počet ambulantních gastroenterologických oddělení (pracovišť) oproti roku 2011 nezměnil a zůstal na 303 zpravodajských jednotkách. Svou činnost vykazalo 291 ambulancí tj. 95 % všech ordinací¹. V průměrném ročním přepočteném počtu dosáhl počet lékařů zajišťujících péči v gastroenterologických ordinacích hodnoty 369,57 lékařů. Oproti roku 2011 se tak jejich počet navýšil o 25,62 lékaře. Stejně tak došlo k nárůstu počtu zdravotnických pracovníků nelékařů bez odborného dohledu (ZPBD), a to o 39,57 pracovníků (na 585,20 v roce 2012).

Z hlediska regionálního rozložení došlo k největšímu poklesu počtu lékařů v Ústeckém kraji (o 8,7 %) a v Královohradeckém kraji (o 5,8 %), naopak nárůst byl zaznamenán v Hl. m. Praze a Plzeňském kraji (o 21,8 % a o 13,1 %). V přepočtu na obyvatelstvo připadlo na 10 tisíc obyvatel průměrně 0,35 lékařů pracujících v samostatných gastroenterologických ambulancích. Nejvíce lékařů na 10 tisíc obyvatel bylo evidováno

¹ Při 100 % sběru by přepočtený počet lékařů dosáhl na 373 lékařů a počet ZPBD na 587 pracovníků.

v Hl. m. Praze (0,50 lékařů), dále pak v Karlovarském kraji (0,48 lékařů) a v Plzeňském a Libereckém kraji (shodně 0,41 lékařů). Nejnižší počet byl zaznamenán v Olomouckém kraji (0,27 lékařů), následně v Jihomoravském a Středočeském kraji (0,28 lékařů resp. 0,29 lékařů).

Výraznější nárůst byl zaznamenán v počtu ošetření-vyšetření gastroenterologických ambulancí, a to o 48,91 tisíc tj. o 3,9 % (z 1 269 224 v roce 2011 na 1 318 135 v roce 2012)². Pokles byl zaznamenán u průměrného počtu vyšetření na jeden lékařský úvazek za rok, a to na 3,57 tisíc ošetření, tzn. pokles o 3,3 %. Shodně jako v předchozích dvou letech připadlo nejvíce ošetření na jeden úvazek lékaře v Jihomoravském kraji (4,74 tisíc), naopak nejméně ošetření bylo v Karlovarském kraji (2,09 tisíc).

Počet pacientů léčených na gastroenterologii vzrostl o 1,6 % (o 9 176 pacientů) na celkem 571 805 pacientů. V přepočtu na jeden úvazek lékaře bylo v průměru léčeno 1 547 pacientů. K největšímu meziročnímu nárůstu došlo v Ústeckém kraji (1 811 pacientů na 1 úvazek lékaře), tj. nárůst o 12,6 %. Největší pokles byl zaznamenán ve Zlínském kraji (pokles o 23,8 %, tj. na 1 281 pacientů na 1 úvazek lékaře). Podobně jako u počtu ošetření-vyšetření bylo zaznamenáno nejvíce pacientů na jeden lékařský úvazek v Jihomoravském kraji (1 882 pacientů) a nejméně v Karlovarském kraji (1 106 pacientů), což je dáno počty lékařů-gastroenterologů na 10 tisíc obyvatel. Na jednoho léčeného pacienta připadalo ročně, shodně jako v roce 2011, v průměru 2,3 ošetření. Tento ukazatel zůstává již několik let poměrně stabilní, bez větších změn.

Na ročním výkaze o činnosti zdravotnických zařízení pro obor gastroenterologie jsou sledováni pacienti dispenzarizovaní pro vybranou diagnózu nebo s vybraným chronickým onemocněním. Jedná se o Crohnovu nemoc, ulcerózní kolitidu, chronickou pankreatitidu, fibrózu a cirhózu jater, refluxní chorobu jícnu a choledocholithiasis. Po poklesu celkového vykázaného počtu těchto onemocnění v roce 2008 (ze 142 tisíc na 138 tisíc v roce 2009) dochází od roku 2010 znovu ke každoročnímu nárůstu počtu pacientů. V roce 2012 byl tento nárůst o 14 341 pacientů, tzn. o 10,4 %.

Nejvyšší podíl (49 %) z výše zmiňovaných onemocnění představuje **refluxní choroba jícnu**. Tímto onemocněním, vyznačujícím se výrazným zpětným tokem žaludečního obsahu (refluxem) do jícnu, trpí v České republice 70,6 pacientů na 10 tisíc obyvatel. Mezi pacienty léčícími se s touto chorobou jsou děti, osoby v produktivním věku i senioři. Od roku 2005 se zvýšil výskyt refluxní choroby jícnu v populaci o 34 %.

Druhým nejčastějším onemocněním byla **ulcerózní kolitida** (15 % z dispenzarizovaných pacientů), tedy zánětlivé onemocnění způsobující vředy na sliznici tlustého střeva a konečníku. Na 10 tisíc obyvatel připadalo 21,9 osob s touto diagnózou. Rozšíření této choroby v populaci se od roku 2005 zvýšilo o téměř 25 %.

Ulcerózní kolitida bývá někdy zaměňována s **Crohnovou nemocí**, jelikož se jedná o dvě podobné nejčastější formy takzvaných „nespecifických střevních zánětů“ (IBD - Inflammatory bowel disease). Crohnova choroba je chronické zánětlivé onemocnění zažívacího traktu, které postihuje celou trávicí trubici od úst až po konečník. Tvoří 12 % všech evidovaných gastroenterologických onemocnění. Z 10 tisíc obyvatel trpí Crohnovou nemocí 17,8 osob, což je od roku 2005 nárůst o 51 %. V roce 2010 se celkový počet evidovaných pacientů s Crohnovou chorobou mírně snížil, avšak v roce 2011 došlo k opětovnému nárůstu počtu pacientů trpících touto chorobou. Stejně tak tomu bylo i v roce 2012, kdy byl tento nárůst 5%.

² Za předpokladu stejné intenzity činnosti lékařů v gastroenterologických ambulancích, by teoretický počet ošetření (vyšetření) dosáhl hodnoty 1 373 057.

Další dvě onemocnění se na rozdíl od ostatních, která postihují téměř rovnoměrně muže i ženy, častěji vyskytují u mužů (více než 60 % dispenzarizovaných jsou muži). Jsou způsobena převážně nadměrnou konzumací alkoholu. Jedná se o **fibrózu a cirhózu jater** (téměř 10 % ze sledovaných chorob) a **chronickou pankreatitidu** (více než 8 % z vybraných onemocnění). Fibróza je stav předcházející cirhóze, při kterém dochází k zániku jaterních buněk a množení vaziva. Játra mají vysokou schopnost regenerace, ke které je však zapotřebí dostatek nepoškozených buněk a optimální podmínky k jejich množení a růstu. V opačném případě přechází fibróza v nevratnou přestavbu jater a vzniká cirhóza.

Pro fibrózu a cirhózu jater se v roce 2012 v gastroenterologických ambulancích léčilo 14,6 tisíc osob, tedy 13,9 osob na 10 tisíc obyvatel. Tento podíl se během let příliš nemění (mírně sestupná tendence).

Také většina onemocnění **chronickou pankreatitidou** je spojena s přílišnou konzumací alkoholu. Jedná se o zánět slinivky břišní, jehož základním znakem je přestavba funkční tkáně slinivky na vazivo. V roce 2012 připadlo na 10 tisíc obyvatel 12,1 osob s diagnózou chronická pankreatitida. Ani u této choroby nedochází v posledních letech k výraznějším změnám a zastoupení nemocných osob v populaci zůstává stabilní.

Ze sledovaných onemocnění je v gastroenterologických ordinacích nejméně často evidována **choledocholithiáza** (6 % z dispenzarizovaných pacientů), což je přítomnost žlučových kamenů ve žlučníku nebo žlučových cestách. S věkem výskyt kamenů prudce stoupá, zejména po 40. roce věku, mohou se však ojediněle vyskytnout i u dětí. Je to jediné z výše jmenovaných onemocnění, se kterým se v gastroenterologických ordinacích o něco častěji léčí ženy než muži (ženy tvoří 54 % dispenzarizovaných pacientů). Počet pacientů trpících touto chorobou na deset tisíc obyvatel se dlouhodobě příliš nemění. V roce 2012 to bylo 8,7 pacientů na 10 tisíc obyvatel. Ovšem zejména u této nemoci, která velmi často probíhá asymptomaticky, může být značný rozdíl mezi počty postižených osob (uvádí se, že v rozvinutých zemích postihuje celých 10–20 % populace) a počty vykazovanými gastroenterologickými ordinacemi. Někteří pacienti s touto diagnózou ani gastroenterologickou ambulanci nenavštěvují a onemocnění řeší odborným chirurgickým odstraněním.

Vyšší vykazované počty některých onemocnění v posledních letech mohou být zčásti ovlivněny rozvinutější úrovní specializovaných diagnostických metod, lepším vybavením gastroenterologických ordinací kvalitními zdravotnickými přístroji a také větším zaměřením lékařské péče i laické veřejnosti na některé méně známé diagnózy.

Na ambulantních gastroenterologických odděleních a pracovištích bylo v roce 2012 vykááno 1 763 přístrojů pro diagnostiku a terapii gastroenterologických onemocnění. Zatímco počty rektoskopů a duodenoskopů (přístrojů k zobrazování dvanáctníku) se snížily, počty koloskopů a gastroskopů mírně vzrostly. Tento trend není nijak nový a dlouhodobě se pohybuje na podobných počtech. Od roku 2005 se počet duodenoskopů snížil o 5 %, počet rektoskopů o 23 %, naopak počet koloskopů vzrostl o více než 20 %, počet gastroskopů dokonce o 26 %. Mezi sledovanými přístroji dlouhodobě stoupá podíl videoendoskopů (tedy přístrojů s elektronickým senzorem na konci, který přenáší signál obrazu v základních barvách do mikropočítače, kde je složen v definitivní obraz a ten je promítnut na obrazovku). Více než 82 % koloskopů jsou již videoendoskopy, u gastroskopů je to 77 % a u duodenoskopů je to 76 % z celku.

Zpracovala: Mgr. Jolana Typltová

Personální zajištění oboru gastroenterologie v krajích ČR v roce 2012

Území, kraj	Počet pracovišť	Lékaři		ZPBD	
		průměrné přepočtené počty	na 10 000 obyvatel	průměrné přepočtené počty	na 10 000 obyvatel
Hl. m. Praha	36	62,18	0,50	64,80	0,52
Středočeský kraj	30	37,03	0,29	63,61	0,49
Jihočeský kraj	15	22,98	0,36	42,52	0,67
Plzeňský kraj	18	23,34	0,41	32,49	0,57
Karlovarský kraj	15	14,46	0,48	20,35	0,67
Ústecký kraj	29	29,71	0,36	55,60	0,67
Liberecký kraj	11	17,99	0,41	29,57	0,67
Královéhradecký kraj	14	18,10	0,33	26,90	0,49
Pardubický kraj	13	15,50	0,30	24,71	0,48
Kraj Vysočina	17	17,10	0,33	25,15	0,49
Jihomoravský kraj	27	32,75	0,28	74,55	0,64
Olomoucký kraj	15	17,18	0,27	29,40	0,46
Zlínský kraj	11	18,20	0,31	24,10	0,41
Moravskoslezský kraj	40	43,05	0,35	71,45	0,58
Česká republika	291	369,57	0,35	585,20	0,56

Činnost oboru gastroenterologie v krajích ČR v roce 2012

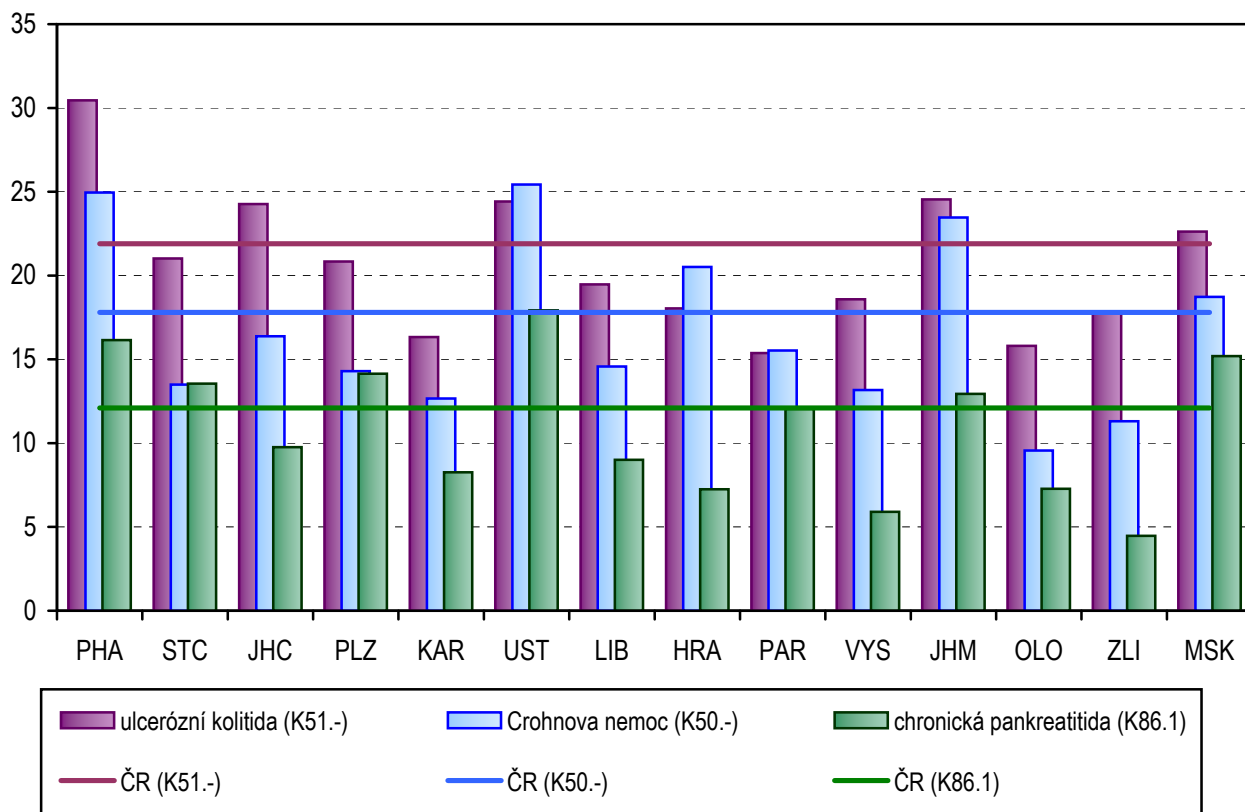
Území, kraj	Ošetření			Léčení pacienti		
	absolutně	na 1 úvazek lékaře	na 1 léčeného pacienta	absolutně	na 1000 obyvatel	na 1 úvazek lékaře
Hl. m. Praha	204 478	3 288,5	2,5	81 492	65,5	1 310,6
Středočeský kraj	134 677	3 637,0	2,4	56 462	43,9	1 524,8
Jihočeský kraj	95 749	4 166,6	2,3	42 371	66,6	1 843,8
Plzeňský kraj	87 804	3 762,0	2,6	33 241	58,1	1 424,2
Karlovarský kraj	30 202	2 088,7	1,9	15 994	52,9	1 106,1
Ústecký kraj	121 848	4 101,2	2,3	53 790	65,0	1 810,5
Liberecký kraj	57 543	3 198,6	2,2	26 698	60,9	1 484,0
Královéhradecký kraj	53 189	2 938,6	1,9	28 748	52,0	1 588,3
Pardubický kraj	49 281	3 179,4	2,0	24 898	48,2	1 606,3
Kraj Vysočina	60 511	3 538,7	2,1	28 647	56,0	1 675,3
Jihomoravský kraj	155 275	4 741,2	2,5	61 638	52,8	1 882,1
Olomoucký kraj	56 377	3 281,5	2,2	25 325	39,7	1 474,1
Zlínský kraj	48 602	2 670,4	2,1	23 307	39,6	1 280,6
Moravskoslezský kraj	162 599	3 777,0	2,3	69 194	56,3	1 607,3
Česká republika	1 318 135	3 566,7	2,3	571 805	54,4	1 547,2

Dispenzarizovaní pacienti dle věku a diagnózy v ČR v letech 2005–2012

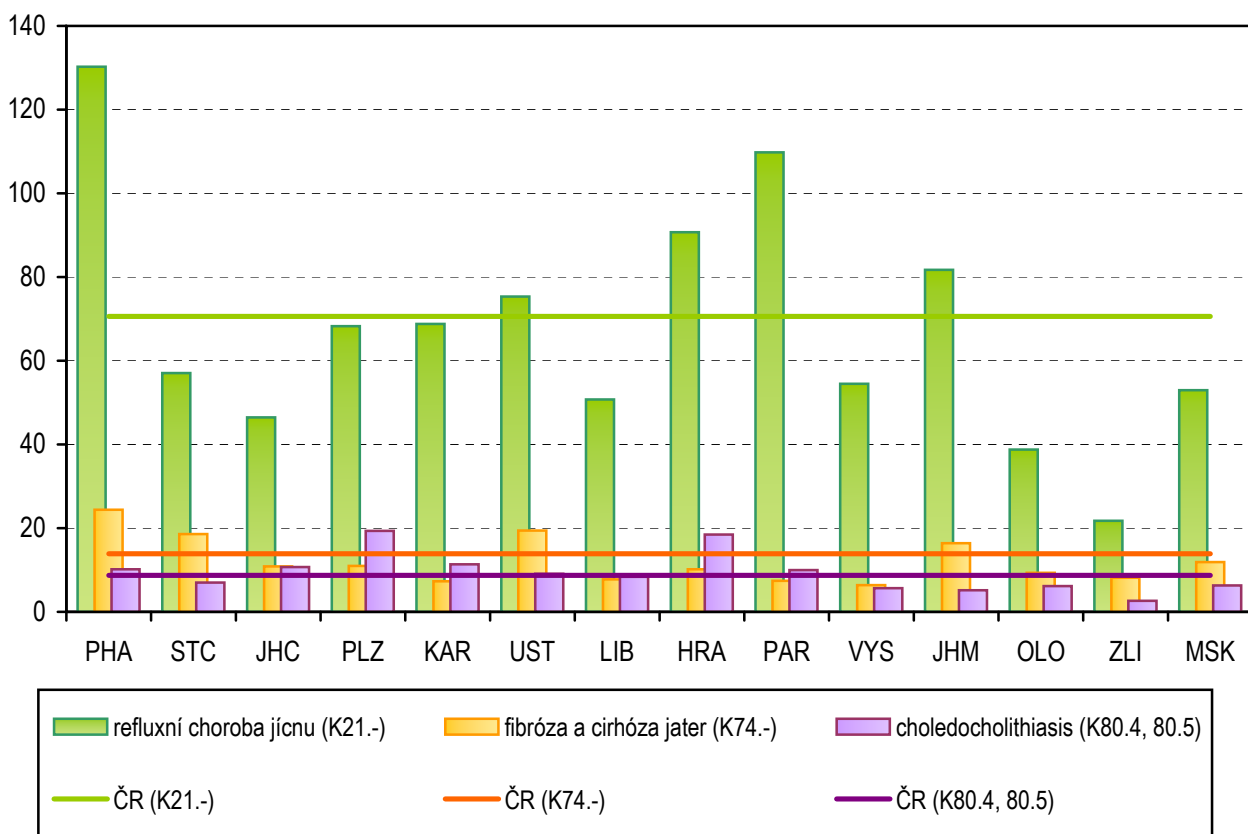
Rok	Dispenzarizovaní pacienti									
	celkem		věková skupina						s nově zjištěným onemocněním ¹⁾	
			0–19		20–64		65+			
	absolutně	na 10 000 obyvatel	absolutně	na 10 000 obyvatel	absolutně	na 10 000 obyvatel	absolutně	na 10 000 obyvatel	absolutně	na 10 000 obyvatel
Crohnova nemoc (K50.-)										
2005	12 044	11,8	1 038	4,8	9 514	14,4	1 492	10,3	.	.
2009	16 293	15,5	1 316	6,2	12 939	19,0	2 038	12,9	1 524	1,5
2010	16 049	15,3	914	4,3	13 182	19,4	1 953	12,1	1 706	1,6
2011	17 783	16,9	997	4,8	14 555	21,6	2 231	13,4	1 723	1,6
2012	18 749	17,8	1 036	5,0	15 396	23,0	2 317	13,4	2 000	1,9
ulcerózní kolitida (K51.-)										
2005	17 967	17,6	941	4,3	14 253	21,5	2 773	19,2	.	.
2009	20 609	19,6	1 373	6,5	15 593	22,9	3 643	23,1	2 029	1,9
2010	21 254	20,2	820	3,9	16 587	24,4	3 847	23,8	2 142	2,0
2011	22 134	21,1	872	4,2	17 058	25,3	4 204	25,2	2 189	2,1
2012	23 039	21,9	805	3,9	17 739	26,5	4 495	25,9	2 667	2,5
chronická pankreatitida (K86.1)										
2005	12 840	12,5	133	0,6	9 714	14,7	2 993	20,7	.	.
2009	13 169	12,6	473	2,2	9 371	13,8	3 325	21,1	1 233	1,2
2010	12 393	11,8	152	0,7	8 819	13,0	3 422	21,2	1 236	1,2
2011	12 931	12,3	136	0,7	8 859	13,2	3 936	23,6	1 268	1,2
2012	12 737	12,1	125	0,6	8 734	13,0	3 878	22,4	1 425	1,4
fibróza a cirhóza jater (K74.-)										
2005	15 283	14,9	205	0,9	11 518	17,4	3 560	24,6	.	.
2009	15 179	14,5	485	2,3	10 735	15,8	3 959	25,1	1 409	1,3
2010	15 154	14,4	190	0,9	10 904	16,0	4 060	25,1	1 662	1,6
2011	14 890	14,2	213	1,0	10 254	15,2	4 423	26,5	1 708	1,6
2012	14 631	13,9	186	0,9	10 183	15,2	4 262	24,6	1 700	1,6
refluxní choroba jícnu (K21.-)										
2005	53 894	52,7	3 027	14,0	38 317	57,9	12 550	86,8	.	.
2009	63 449	60,5	2 538	12,0	45 731	67,3	15 180	96,2	10 078	9,6
2010	67 250	63,9	2 310	11,0	48 891	72,0	16 049	99,3	12 388	11,8
2011	71 682	68,3	2 817	13,5	49 002	72,8	19 863	119,0	12 521	11,9
2012	74 208	70,6	2 740	13,2	51 139	76,3	20 329	117,2	14 025	13,3
cholechoolithiasis (K80.4, K80.5)										
2005	9 287	9,1	128	0,6	6 148	9,3	3 011	20,8	.	.
2009	9 493	9,0	69	0,3	5 624	8,3	3 800	24,1	1 938	1,8
2010	8 234	7,8	93	0,4	4 279	6,3	3 862	23,9	2 009	1,9
2011	8 783	8,4	93	0,4	4 734	7,0	3 956	23,7	2 428	2,3
2012	9 169	8,7	108	0,5	4 991	7,5	4 070	23,5	2 929	2,8

¹⁾ Pacienti s nově zjištěným onemocněním jsou na výkaze sledování až od roku 2006

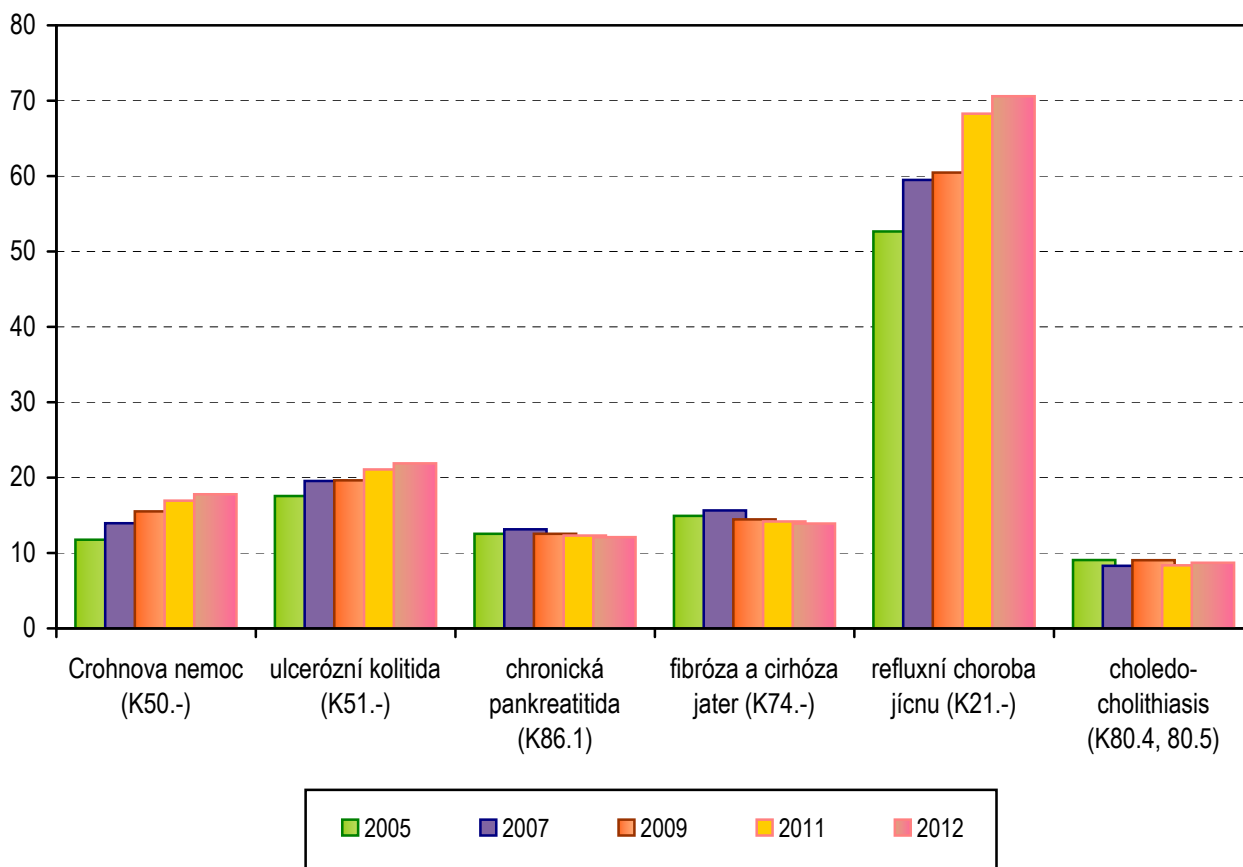
**Dispenzarizovaní pacienti pro vybrané diagnózy
na 10 000 obyvatel v roce 2012**

**Dispenzarizovaní pacienti pro vybrané diagnózy
na 10 000 obyvatel v roce 2012**

Dispenzarizovaní pacienti pro vybrané diagnózy na 10 000 obyvatel

Přístrojové vybavení gastroenterologických ambulancí

